

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN EKONOMİ KONULARINI ÖĞRETMEDE ÖZ-YETERLİK İNANÇLARI

Yrd. Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, neakhan@akdeniz.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularını öğretmedeki sahip oldukları öz-yeterlik inanç düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Tarama modeli ile gerçekleştirilen bu çalışmanın örneklemini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Antalya’da görev yapan 316 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada Melinda Odam STAUBS’un (2007), “Economics Teaching Efficacy Belief Instrument” (ETEBI) (2007) ölçeği, gerekli izin alınarak ölçek uyarlama çalışması yapılmış ve sosyal bilgiler öğretmenleri için uyarlanmıştır. 23 maddelik Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış ve ölçme aracının güvenirlik değerinin .74 olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeği ile elde edilen veriler, SPSS 21.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularındaki öz-yeterliklerinin düşük düzeyde olduğu ve cinsiyetin, öğrenim düzeyinin, meslek süresinin öz-yeterlik inancında bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Fakat öğretmenlerden eğitim fakültesinden mezun olanların, konuları alan gezileri ile öğretmenlerin ve gazete-dergi okuma alışkanlığı olanların öz-yeterlik inançlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz-yeterlik inançlarını artırma yönünde bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretmeni, ekonomi konuları, öz-yeterlik

THE SELF – EFFICACY BELIEFS OF THE SOCIAL STUDIES TEACHERS IN TEACHING ECONOMY SUBJECTS

Abstract

The aim of this research is to determine the levels of self – efficacy beliefs of the social studies teachers in teaching economy subjects and to analyse them in terms of different variables. This research was realised with the scanning model and its sample consisted of 316 social studies teachers working in Antalya in 2013 – 2014 educational years. In the research Melinda Odam Staub's scale ‘Economics Teaching Efficacy Belief Instrument’ (ETEBI) (2007) was used and applied to the social studies teachers by being taken necessary permissions and done the scale adaptation works. The study of reliability and validity of The Economy Self - Efficacy Scale for the Social Studies Teachers, consisting of 23 items, was realized and the reliability value of the scale was found to be .74. The data achieved from Teacher The Economy Self - Efficacy Scale for the Social Studies Teachers was analysed with SPSS 21.0. According to the results of the research, it was found out that the levels of self – efficacy of the social studies teachers in teaching economy subjects were lower, and that gender, level of education and job duration didn't show any differences in the self – efficacy belief. However, it was seen that the teachers having graduated from the faculties of education, those teaching subjects with field trips and those having a habit of reading newspaper or magazines had higher levels of self - efficacy. According to the results of the research, several suggestions were made to increase the self – efficacy beliefs of the social studies teachers.

Key Words: Social studies teacher, economy subjects, self - efficacy

GİRİŞ

Günümüzdeki ekonomik şartlar gençlerin içinde buldukları hayatta başarılı olmaları için ekonomi eğitiminin okul müfredatlarına dahil edilmesini artık zorunlu kılmaktadır. Gençler ekonomi konularını öğrendiklerinde küresel ekonomiyi daha iyi anlayabilirler ve ülkelerinin ekonomik sistemi böylece başarıya ulaşmış olur. Bugünün öğrencileri, yetişkin bireyler olduklarında hayatlarını etkileyecek kararları alırken daha karmaşık ekonomi konuları ile karşılaşabilirler. Ekonomi konularında okuryazar olmayan ve ekonomik muhakeme becerilerini uygulamaktan yoksun olan bireyler, hem gençken hem yetişkin olduklarında karşılaştıkları ekonomik sorunları karmaşık bulabilirler. Ekonomi ile ilgili kavramların, beceri ve değerlerin anlaşılması, hem günlük yaşamda kendi ekonomimizi kontrol etmekte hem de kariyer gelişimimizi planlayabilmemiz adına gereklidir. Çünkü hangi sosyoekonomik veya sosyokültürel çevrede olursa olsun her insan üretici ve tüketici olma durumundadır ve ülkesinin ekonomi politikasını takip etme durumundadır. Bu nedenle bugünün gençleri için ekonominin üretici, tüketici ve iyi vatandaş üçgeninde insanların yaşamını nasıl etkilediğini anlaması oldukça önemlidir (Schug & Lopus, 2008: 360; Akhan, 2013: 78).

Sönmez (2005: 13), bir ülkede hangi ekonomik model savunuluyorsa ve yürürlükte ise, ya da uygulanmak isteniyorsa onu bilen, savunan, uygulayan, değerlendirip geliştiren ve ona yeni ufuklar açan üretici ve tüketici insanları hem nicelik hem de nitelik açısından yetiştirmek zorunda olduğumuzu vurgulamıştır. Gençlerin ekonomi konularına yönelik görüşleri üzerine çalışan Ingles ve O'Brien (1985) da, ekonomi eğitimi almış öğrencilerin, ülkelerinin ekonomik sisteminin daha fazla destekçisi olduklarını, iş hayatına yönelik daha büyük bir güven içinde olduklarını ve ekonomiyle başa çıkmada daha büyük bir kişisel verimlilik hissettiklerini ortaya koymuşlardır (Akt: Johnson, 1990: 18). Ayrıca problem çözme ekonominin doğasında vardır. Bu eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi tetikler. Bu nedenle okullar, öğrencileri ekonomik sorunlar karşısında yaratıcı olma konusunda ve ekonomik talepler karşısında kendilerini adapte edebilecek düzeyde yetiştirmelerini sağlamalıdır (Frankel, 1966: 43). Dawson (1971), araştırmasında bu gerekliliğe işaret etmiş ve ekonomi konusunda iyi eğitilmiş ve öğrendiklerini iyi bir şekilde öğretebilecek sosyal bilgiler öğretmenlerine sahip olma hedefinin oldukça önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Meszaros ve Suiter (1998), öğretmenlerin sahip olduğu ekonomi bilgilerinin, doğrudan öğrencilerin performansını etkilediğini ileri sürmektedir. İlköğretim seviyesinde, öğretmen eğitiminin öğrencilerin ekonomi anlayışı üzerindeki ilişkisini araştıran Morgan'ın (1991) araştırma sonuçları da ekonomi konularında öğretmen eğitiminin önemine işaret etmektedir. Allgood ve Walstad (1999) ise, öğretmenlerin aldığı ekonomi derslerinin sayısının, öğretmenin ekonomi bilgileri için bir gösterge olarak kullanılmasının yanıltıcı olduğunu, öğretmenlerinin ekonomiye karşı tutumlarının daha belirgin bir gösterge olduğunu söylemişlerdir. Staubs da (2007) öğretmenlerin ekonomi bilgilerine olan inançlarının ve bu dersi anlatmaya karşı tutumlarının öğrenci öğrenmelerini etkileyeceğini ortaya koymuştur.

Becker (1975), ekonomi eğitimi almış öğretmenlerin öğrencilerinin seviyelerinin ekonomi eğitim programı almamış öğretmenlerin öğrencilerine göre daha iyi olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Highsmith, Thornton ve Vredevelde (1977) çalışmalarında öğrenci performansı ve ekonomide öğretmen yetiştirme arasında büyük bir pozitif yakınlık olduğunu göstermişlerdir (Akt: Racich, 1982: 16). Ayrıca Sosin, Dick ve Reiser (1997) tarafından yürütülen başka bir çalışma da, ilköğretim öğretmenlerine verilen ekonomi eğitimi programı sonunda öğrencilerinin ekonomiyi daha iyi öğrenebildiklerini ortaya koymaktadır.

Öğrenci performansını geliştirme ve öğretmen eğitimi arasındaki olumlu ilişkiyi gösteren en fazla doküman Walstad'ın (1978) çalışmalarında bulunmaktadır. Minnesota çalışmasında Walstad, seminerlere katılmanın bile ekonomi kavrayışında öğretmenler üzerinde çok büyük bir etkisi olduğunu rapor etmiştir. Dahası, "eğitilmiş bir öğretmen tarafından sunulan ekonomi temelli problem çözme becerisine dayalı materyaller ilköğretim öğrencilerinin ekonomiyi anlamlandırma,

ekonomiye karşı bir tutum geliştirme, problem çözme becerisi ve problem çözmeye karşı tutum geliştirme konularında daha başarılı olmasına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Dawson ve Davison (1969), aynı materyaller kullanılarak eğitim alsalar da, alan bilgisi olmayan bir öğretmenle kıyaslandığında alanında bilgi sahibi olan öğretmenlerle ders gören öğrencilerin daha başarılı olduğunu göstermiştir (Akt: Racich, 1982: 13,17). Yankelovich, Shelly ve White (1981) tarafından yapılan başka bir araştırmada, ilköğretim kademesindeki öğretmenlere verilen “İlköğretim İktisatçısı” programıyla öğretmenlerinin ekonomi konusundaki görüşlerinin geliştiği ve öğrenci öğrenmelerinin arttığını ortaya koymuşlardır (Akt: Schug, 1983).

Thornton (2005), Sosyal Bilgiler öğretmenlerini müfredatın muhafızları olarak göstermektedir. Öğretmenler müfredattaki amaçları öğretirken, öğretim hakkındaki değerleri, inançları, yeterlikleri ya da yetenekleri muhafazlık yapmalarını etkiler. Öğretmenlerin müfredattaki konuları öğretirken kapıyı istekle açmaları, kısmen açmaları ya da hiç açmamları öğrenci öğrenmelerini doğrudan etkilemektedir. Bizim beklentimiz Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kapılarını ekonomi öğretmek için istekle açmalarıdır (Akt: Anthony, Smith and Miller, 2015). Kısacası ilköğretim seviyesinde ekonomi eğitiminin düzenleyicisi olan öğretmenin etkililiği oldukça önemlidir. Öncelikle öğretmenin ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin ekonomi eğitiminin gerekliliğini bilmesi gerekir. Öğretmenin öğrencilerine ekonomi bilgileri vermesinin yanı sıra kazandıracığı bilgiyi pratikte kullanmasını sağlama ve ekonomi konularında karar verme becerisinin gelişimine katkıda bulunması gerekir (Riabova, 2003: 34). Bu da öğretmenlerin ekonomi konularını öğretmedeki yeterlikleri meselesini ortaya çıkarmaktadır.

Öğretmenin yeterliği, Bandura'nın (1977) öz-yeterlik kavramından gelmiştir. Öz-yeterlik, bireyin performansın belli seviyelerini başarma becerilerine yönelik bir karardır. Bandura, öz-yeterlik inançlarının insanın işlevinin birçoğunu yönettiğini ve bireylerin nasıl düşündüğünü ve hissettiğini, kendilerini nasıl motive ettiklerini ve davranış şekillerini belirlediğini ortaya koymuştur. Ayrıca Bandura (1986: Akt. Staubs, 2007), bireylerin nasıl hareket ettiklerinin de aslında onların yapabildikleri şeylerle değil de öz-yeterlik inançlarıyla daha iyi tahmin edilebileceğini ve kişinin öz yeterliliğini, sahip olduğu bilgilerle ve becerilerle yaptıklarının belirlediğini öne sürmüştür.

Öz-yeterlik kavramının geliştirilmesinin ardından öğretmen yeterliği için sayısız tanım yapılmıştır. Öğretmen öz-yeterliği değişik araştırmacılar tarafından; “öğretmenin öğrencinin performansını etkileyebilme kapasitesine, ne ölçüde sahip olduğuna dair inancı”, “öğrencilerin, hatta zorlu veya motivasyonsuz olanların bile ne kadar iyi öğrendiklerini etkileyebileceklerine ilişkin öğretmenlerin sahip olduğu inanç / kanı” ve “öğretmenlerin öğrencinin öğrenme süreci üzerinde pozitif etkiye sahip olma yeteneklerine dair olan inançları” olarak tanımlanmıştır (Berman, McLaughlin, Bass, Pauly & Zellman 1977; Ashton, 1984; Guskey & Passaro, 1994: Akt. Wilson ve Tan, 2004).

Öğretmenlerin ekonomi konularını öğrencilerine öğretme sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için onların, ekonomi eğitiminin Sosyal Bilgiler programının uygulanabilir ve gerekli bir bileşeni olduğu inancına sahip olmaları ve ekonomi eğitimini uygulamaya yönelik kendi öz-yeterliğini gerçekleştirmiş olmaları beklenir (Staubs, 2007). Bu doğrultuda araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularını öğretmedeki sahip oldukları öz-yeterlik inanç düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama (survey) araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 16). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar (Karasar, 2005: 77).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Antalya'da görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise 2013-2014 eğitim öğretim yılında Antalya'da görev yapan 316 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlere kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Aşağıdaki tabloda çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kişisel Bilgileri

Kişisel Bilgiler	f	%	
Cinsiyet	Kadın	149	47.2
	Erkek	167	52.8
	Toplam	316	100
Öğrenim Düzeyi	Lisans	295	93.4
	Yüksek Lisans	21	6.6
	Toplam	316	100
Mezun Olduğu Fakülte	Eğitim Enstitüsü	13	4.1
	Eğitim Fakültesi	263	83.2
	Edebiyat Fakültesi	36	11.4
	Diğer Fakülteler	4	1.3
	Toplam	316	100
Meslekte Çalışma Süreniz	1-5 Yıl	17	5.4
	6-10 Yıl	31	9.8
	11-15 Yıl	71	22.5
	16-20 Yıl	52	16.5
	21 ve Üzeri	145	45.9
	Toplam	316	100
Programda Kendinizi En Hakim Gördüğünüz Konu	Etkinlik Yapma ve Geliştirme	25	7.9
	Konuları Günlük Hayatla İlişkilen.	92	29.1
	Konuları Okul Aile İşbirliği ile Öğrt.	115	36.4
	Konuları Alan Gezileri ile Öğrt.	68	21.5
	Sınıf İçi-Dışı Aktivitelere Önem Verme	16	5.1
	Toplam	100	100
Gazete ve Dergi Okuma Alışkanlığı	Haftada En Az Bir	238	75.3
	Ayda En Az Bir	67	21.2
	Yılda En Az Bir	11	3.5
	Toplam	316	100

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan ölçme aracı, Enochs ve Riggs (1990) tarafından yapılandırılıp geçerliliği yapılan ve ilkökul öğretmenlerinin fen öğretimi ve öğrenimine yönelik inançlarını incelemek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna vardığı “Science Teacher Efficacy Belief Instrument” (STEBI-B)’nin, Melinda Odam STAUBS (2007) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi öğretimine yönelik inançlarını ölçmek için uyarlanmış “Economics Teaching Efficacy Belief Instrument” (ETEBI) versiyonunun, sosyal bilgiler öğretmenleri için düzenlenmiş halidir. ETEBI ölçeği için Melinda Odam STAUBS ile e-mail yoluyla iletişim kurularak ölçeğin kullanımı için gerekli izin alınmış ve ölçek uyarlama çalışması yapılmıştır.

Ölçeğin uyarlaması yapılırken öncelikle ölçek, İngilizce eğitiminden alan uzmanı üç kişi tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Çeviriler karşılaştırıldıktan sonra tekrar İngilizce eğitiminden alan uzmanı üç kişi tarafından Türkçeden İngilizceye çevrilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Çelişkili olduğu düşünülen yerlerde araştırmacı ve her iki dile de hakim iki Sosyal Bilgiler alan uzmanı tarafından düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra ölçek literatürdeki örnekleri de incelenerek, Türkçe gramer yapısı ve dilbilgisi açısından iki Türk Dili alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Ölçeğin bu hali Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden çalışma grubu haricinde 20 kişiye uygulanarak okunabilirlik, anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmiştir. Alınan dönütler doğrultusunda *Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeği* son halini almıştır.

23 maddelik ekonomi öz-yeterlik inancı ölçme aracının güvenilirlik çalışması için çalışma grubunun dışında 105 sosyal bilgiler öğretmeni üzerinde pilot çalışma yapılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler üzerinden yapılan analiz sonucunda ölçme aracının iki boyutlu olduğu belirlenmiş ve ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır. Ölçekte belirlenen iki boyut, literatürdeki örnekleri incelenerek her iki dile (Türkçe ve İngilizce) hakim iki Sosyal Bilgiler alan uzmanının da görüşleri alınarak orjinalindeki gibi adlandırılmıştır (Enochs & Riggs, 1990; Staubs, 2007). Bu iki boyut aslında Bandura’nın (1977), öz-yeterliği açıkladığı iki bileşeni içeren yapıdır. Bunlar yeterlik inancı ve sonuç beklentisidir. Yeterlik inancı, verilen bir görevi yapabilmek için kişisel yetenekler hakkındaki görüşlerle ilgilidir. Sonuç beklentisi ise, bireyin kendi uygulamalarının sonuçları hakkında sahip olduğu inançları içerir. Bu iki boyuttan yüksek puanlar almak öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ekonomi öz-yeterlik inancı ölçme aracı, beşli likert türünde, 13’ü pozitif 10’u negatif olan 23 ifadeden oluşmaktadır. Pozitif ifadeler “tamamen katılıyorum” dan (5) “tamamen katılmıyorum” (1) yönünde değer verilmiştir. Negatif maddeler, 3, 6, 8, 10, 13, 17, 19, 20, 21 ve 23 numaralı maddelerdir. Negatif yanıt beklenen maddeler tersine çevrilmiştir (örneğin, 1=5 ila 5=1). 23 maddelik Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeğinin, 13 maddesi (2, 3, 5, 6, 8, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23. maddeler) “yeterlik inancı”, diğer 10 maddesi (1, 4, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15 ve 16. maddeler) ise “sonuç beklentisi” olarak adlandırılmıştır.

Yeterlik inancı alt faktöründe yer alan maddelerin faktör yüklerinin .34 ve üzeri, madde toplam korelasyonlarının da .43 ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Bu alt boyutun alfa katsayısı ise .76 değerinde gerçekleşmiştir. Sonuç beklentisi alt faktöründe yer alan maddelerin faktör yüklerinin .31 ve üzeri madde toplam korelasyonlarının da .41 ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Bu alt boyutun alfa katsayısı ise .71 olarak gerçekleşmiştir. Ölçeğin toplam varyansın % 68’ini açıkladığı görülmüştür. Ölçme aracının güvenilirlik değerinin (Cronbach’s Alpha) .74 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre ölçme aracının iç tutarlığının yüksek olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeği maddeleri beşli dereceleme sistemine göre derecelenmiştir. Ekonomi öz-yeterliğinin toplam puanı değerlendirilirken, her bir soruya verilen cevapların aritmetik ortalamasına bakılmaktadır. Ortalama 5’e ne kadar yakınsa, öğretmen yeterliğinin de o kadar yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Buna göre, ölçekte yer

alan aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek ekonomi öz-yeterlikleri ile ilgili maddelerin ortalama puanları değerlendirilirken, 1.00 – 1.80 çok düşük, 1.81 – 2.60 düşük, 2.61 – 3.40 orta, 3.41 – 4.20 yüksek, 4.21 – 5.00 çok yüksek olarak alınmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeği ile elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS 21.0 programına girilerek analiz edilmiş ve tespit edilen bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanmasında, yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeğinde cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız gruplar t testi ve öğrenim durumu, mezun olunan fakülte, meslek süresi, programda kendini en hakim gördüğü konu, gazete-dergi okuma alışkanlığı ve okuduğunuz gazete ve dergi türüne göre değişip değişmediğine ilişkin olarak ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalı analizlerde, “Levene Test” sonuçlarına göre grup puanlarında varyansların homojen olduğu görülmüş (.05’ten büyük) ve buna göre iki gruplu karşılaştırmalarda bağımsız gruplar t testi, üç ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarda ise ANOVA kullanılmıştır. ANOVA sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğu Scheffe’ testi ile belirlenmiştir. Gruplar arasındaki anlamlı farklılıklarda hata payı 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeyleri ve ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin cinsiyet, öğrenim düzeyi, mezun oldukları fakülte, meslekte çalışma süresi, programda kendilerini en hakim gördükleri konu, gazete ve dergi okuma alışkanlığına göre değişip değişmediğini belirlemeye yönelik karşılaştırmalı bulgular verilmiştir.

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyleri nedir” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyleri, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeğinin maddelerine yönelik bulgular ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Ekonomi Öz-yeterlik Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzeyleri

Öz-yeterlik Alt Boyutları		Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek	\bar{X}	S
		1.00-1.80	1.81-2.60	2.61-3.40	3.41-4.20	4.21-5.00		
Yeterlik İnancı	f	23	182	111	-	-	2.44	.361
	%	7.3	57.6	35.1	-	-		
Sonuç Beklentisi	f	10.4	52.5	32	5.1	0	2.52	.540
	%	33	166	101	16	0		
Toplam	f	6	56	36.4	1.6	0	2.47	.399
	%	19	177	115	5	0		

Tablo 2 incelendiğinde elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik inanç düzeylerinin, belirlenmiş olan beşli değerlendirme kriterine göre ($\bar{X}=2.47$) düşük olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini ekonomi konularını anlatmada yetersiz gördükleri söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutlarının puanlarına göre değerlendirdiğimizde, “yeterlik inancı” alt boyutunun düşük ($\bar{X}=2.44$) seviyede, “sonuç beklentisi” alt boyutunun da düşük ($\bar{X}=2.52$) seviyede olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Maddeler		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	\bar{X}	S
1. Bir öğrenci, ekonomi konularını anlamada her zamankinden daha başarılı olursa, bu, öğretmenin her zamankinden daha fazla çaba göstermesindedir.	f	103	154	18	40	1	1.99	.95
	%	32.6	48.7	5.7	12.7	.3		
2. Ekonomi konularını öğretmek için sürekli olarak daha iyi yollar buluyorum.	f	52	174	58	14	18	2.28	.98
	%	16.5	55.1	18.4	4.4	5.7		
3. Çok fazla uğraşsam bile ekonomi konularını birçok konuyu öğrettiğim kadar iyi öğretemiyorum.	f	37	146	87	56	-	2.45	.88
	%	11.7	46.2	27.5	14.6	-		
4. Öğrenciler ekonomi konularını daha iyi anladıklarında, bu, öğretmenin daha etkili bir öğretim yaklaşımı uygulamasındandır.	f	51	159	62	29	15	2.36	1.01
	%	16.1	50.3	19.6	9.2	4.7		
5. Ekonomi kavramlarını etkili bir şekilde öğretmek için gerekli olan adımları biliyorum.	f	30	138	103	23	22	2.59	1.00
	%	9.5	43.7	32.6	7.3	7.0		
6. Ekonomi konusuyla ilgili aktiviteleri izlemede çok etkili olamıyorum.	f	36	116	73	78	13	2.73	1.08
	%	11.4	36.7	23.1	24.7	4.1		
7. Öğrenciler ekonomi konularında beklenen başarıyı gösteremezlerse bunun nedeni ekonomi konularının etkili öğretilmemesindedir.	f	36	72	157	306	132	3.61	1.06
	%	5.1	10.2	22.3	43.5	18.8		
8. Ekonomi konularını öğretmede etkili değilim.	f	59	178	55	16	8	2.16	.87
	%	18.7	56.3	17.4	5.1	2.5		
9. Bir öğrencinin ekonomi bilgisindeki yetersizliği, iyi bir öğretimle giderilebilir.	f	92	175	30	18	1	1.93	.79
	%	29.1	55.4	9.5	5.7	.3		
10. Öğrencilerin ekonomi konularındaki düşük başarıları öğretmenlerine yüklenemez.	f	61	109	51	89	6	2.59	1.14
	%	19.3	34.5	16.1	28.2	1.9		
11. Başarısız bir öğrenci, ekonomiyi	f	55	194	62	4	1	2.06	.66
	%	16.5	58.1	18.4	1.2	.3		

anlamada ilerleme kaydederse bunun nedeni, öğretmenin daha fazla ilgi göstermesidir.	%	17.4	61.4	19.6	1.3	.3		
12. Ekonomi öğretiminde etkili olacak kadar ekonomi kavramlarını biliyorum.	f	44	142	82	46	2	2.43	.92
	%	13.9	44.9	25.9	14.6	.6		
13. Ekonomi konularının öğretiminde daha fazla çaba göstermek, öğrencilerin ekonomi başarısında fazla bir değişiklik yapmaz.	f	58	81	66	80	31	2.83	1.26
	%	18.4	25.6	20.9	25.3	9.8		
14. Öğrencilerin ekonomiyi anlamadaki başarısından öğretmeni sorumludur.	f	44	106	62	83	21	2.78	1.17
	%	13.9	33.5	19.6	26.3	6.6		
15. Öğrencilerin ekonomideki başarıları, öğretmenlerinin ekonomi konularının öğretimindeki etkililiğiyle doğrudan ilişkilidir.	f	46	139	84	44	3	2.43	.93
	%	14.6	44.0	26.6	13.9	.9		
16. Veliler, çocuklarının okulda ekonomiye daha fazla ilgi gösterdikleri şeklinde yorumda bulunurlarsa, bu, çocuğun öğretmenin performansından kaynaklanmaktadır.	f	54	135	62	57	8	2.46	1.05
	%	17.1	42.7	19.6	18.0	2.5		
17. Öğrencilere ekonomi etkinliklerini açıklarken zorlanıyorum.	f	19	147	75	63	12	2.69	.98
	%	6.0	46.5	23.7	19.9	3.8		
18. Öğrencilerin ekonomi ile ilgili sorularını cevaplayabilirim.	f	76	151	64	17	8	2.15	.93
	%	24.1	47.8	20.3	5.4	2.5		
19. Ekonomi konularını öğretmek için gerekli olan becerilere sahip olduğumu düşünmüyorum.	f	9	97	50	91	69	3.36	1.20
	%	2.8	30.7	15.8	28.8	21.8		
20. Seçme şansım olursa, ekonomi konularına yönelik öğretimimi değerlendirmesi için bir uzman davet etmem.	f	43	126	49	73	25	2.72	1.19
	%	13.6	39.9	15.5	23.1	7.9		
21. Bir öğrenci, bir ekonomi kavramını anlamada güçlük yaşarsa, o öğrencinin o kavramı daha iyi anlamasına nasıl yardımcı olacağımı bilmiyorum.	f	52	145	59	55	5	2.42	1.00
	%	16.5	45.9	18.7	17.4	1.6		
22. Ekonomi konularını öğretirken öğrencilerin sorularına açığım.	f	150	119	27	13	7	1.76	.93
	%	47.5	37.7	8.5	4.1	2.2		
23. Öğrencilerin ekonomi konularına karşı ilgilerini uyandırmak için ne yapacağımı bilmiyorum.	f	47	148	60	55	6	2.45	1.00
	%	14.9	46.8	19.0	17.4	1.9		

Tablo 3'te görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerine bakıldığında kendilerini en yeterli gördükleri konuların başında, madde 7 "*Öğrenciler ekonomi konularında beklenen başarıyı gösteremezlerse bunun nedeni ekonomi konularının etkili öğretilmemesindedir.*" ifadesi gelmektedir ($\bar{X} = 3.61$). Yeterli gördükleri konularda daha sonra sırasıyla, madde 19 ($\bar{X} = 3.36$) madde 13 ($\bar{X} = 2.83$), madde 14 ($\bar{X} = 2.78$), madde 6 ($\bar{X} = 2.73$), madde 20 ($\bar{X} = 2.72$) ve madde 17 ($\bar{X} = 2.69$) gelmektedir. Bununla birlikte, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinde kendilerini yetersiz gördükleri konuların başında ise, madde 22 "*Ekonomi konularını öğretirken öğrencilerin sorularına açığım*" ifadesi gelmektedir ($\bar{X} = 1.76$). Bunu sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi bilgilerine olan güvensizliği ve ekonomi konuları ile ilgili gelebilecek sorulardan çekinmeleri olarak düşünebiliriz. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularındaki öz-yeterlik düzeylerinin

düşük düzeyde çıkmasını, kendilerinde ekonomi konularında bilgi eksikleri olduğunu düşünmeleri şeklinde yorumlayabiliriz. Öğretmenlerin kendilerini yetersiz gördükleri konularda daha sonra sırasıyla, madde 9 ($\bar{X} = 1.93$), madde 1 ($\bar{X} = 1.99$), madde 11 ($\bar{X} = 2.06$), madde 18 ($\bar{X} = 2.15$) ve madde 8 ($\bar{X} = 2.16$) gelmektedir.

Tablo 4. Yeterlik İnancı ve Sonuç Beklentisi Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi

	Yeterlik İnancı	Sonuç Beklentisi
Yeterlik İnancı	1	.649*
Sonuç Beklentisi	.649*	1

*: $p < .05$

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik ölçeğine verdikleri cevaplara göre yeterlik inancı ve sonuç beklentisi alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısına bakılmıştır. Korelasyon analizi sonucuna göre yeterlik inancı ile sonuç beklentisi alt boyutları arasında pozitif yönde ve güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = .649$; $p = .000$; $p < .05$).

2. Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Anlamlılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, “sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyleri cinsiyet, öğrenim düzeyi, mezun olunan fakülte, meslek süresi, programda kendilerini en hâkim gördükleri konu, gazete dergi okuma alışkanlıklarına göre farklılaşmakta mıdır?” olarak belirlenmiştir. Bu amaçla alt boyutlar düzeyinde cinsiyet ile yapılan karşılaştırmalar t-testi analizi ile öğrenim durumu, mezun olunan fakülte, meslek süresi, programda kendilerini en hakim gördükleri konu, gazete dergi okuma alışkanlıkları ise varyans analizi (ANOVA) ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Cinsiyet Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren Bağımsız t-Testi Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Yeterlik İnancı	Kadın	149	2.41	.38	314	1.35	.381
	Erkek	167	2.35	.40			
Sonuç Beklentisi	Kadın	149	2.51	.51	314	.211	.413
	Erkek	167	2.52	.56			
Toplam	Kadın	149	2.52	.41	314	.509	.611
	Erkek	167	2.49	.43			

Tablo 5'ten de anlaşılacağı gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(314)} = .509$, $p > .05$). Bu verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık elde edilememesine rağmen erkek öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeyleri ($\bar{X} = 2.49$), kadın öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinden ($\bar{X} = 2.52$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinin cinsiyete göre anlamlı farklılık olmadığı da görülmektedir. Bu sonuca göre cinsiyetin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinde önemli bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 6.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Öğrenim Düzeyi Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi(ANOVA)Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yeterlik İnancı	Gruplararası	.091	1	.091	.571	.45	-
	Gruplarıçi	50.204	314	.160			
	Toplam	50.295	315				
Sonuç Beklentisi	Gruplararası	.471	1	.471	1.61	.20	-
	Gruplarıçi	91.631	314	.292			
	Toplam	92.102	315				
Öz-yeterlik Genel Toplam	Gruplararası	.173	1	.173	.96	.328	-
	Gruplarıçi	56.501	314	.180			
	Toplam	56.674	315				

Tablo 6’da görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenim düzeyine göre ekonomi öz-yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir [$F_{(1 - 314)}=.96, p<.05$]. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık elde edilememesine rağmen lisans mezunu öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin ($\bar{X}=2.51$), yüksek lisans mezunu öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinden ($\bar{X}=2.42$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı da görülmektedir. Bu sonuca göre öğrenim düzeyinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinde önemli bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 7.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Mezun Olunan Fakülte Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yeterlik İnancı	Gruplararası	3.90	3	1.303	4.608	.004	Eğitim Fak.- Edebiyat Fak.
	Gruplarıçi	88.195	312	.283			
	Toplam	92.102	315				
Sonuç Beklentisi	Gruplararası	3.908	3	1.303	4.608	.004	Eğitim Fak.- Edebiyat Fak.
	Gruplarıçi	88.195	312	.283			
	Toplam	92.102	315				
Genel Toplam	Gruplararası	1.861	3	.620	3.532	.015	Eğitim Fak.- Edebiyat Fak.
	Gruplarıçi	54.812	312	.176			
	Toplam	56.674	315				

Tablo 7’de görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları fakülteye göre ekonomi öz-yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenmiştir [$F_{(1 - 312)}=3.532, p<.05$]. Bununla birlikte, ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinde de öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin

mezun oldukları fakülte bakımından incelendiğinde eğitim enstitüsünden mezun olanların ($\bar{X}=2.46$), eğitim fakültesinden mezun olanların ($\bar{X}=2.53$), edebiyat fakültesinden mezun olanların ($\bar{X}=2.31$) ve diğer fakültelerden mezun olanların ise ($\bar{X}=2.77$) belirlenmiştir.

Mezun olunan fakültele göre anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre:

Yeterlik inancı boyutundaki ekonomi öz-yeterlik inançlarının eğitim fakültesinden mezun olanlar ($\bar{X}=2.45$, $S=.35$) ile edebiyat fakültesinden mezun olanlar ($\bar{X}=2.33$, $S=.43$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Sonuç beklentisi boyutundaki ekonomi öz-yeterlik inançlarının eğitim fakültesinden mezun olanlar ($\bar{X}=2.55$, $S=.52$) ile edebiyat fakültesinden mezun olanlar ($\bar{X}=2.22$, $S=.56$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinde, eğitim fakültesinden mezun olanların ($\bar{X}=2.50$, $S=.39$), edebiyat fakültesinden mezun olanlara ($\bar{X}=2.28$, $S=.43$) göre ekonomi öz-yeterlik toplam değerlerinin anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür [$F_{3,312}=3.532$; $p<.05$].

Tablo 8.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Meslek Süresi Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yeterlik İnancı	Gruplararası	.242	4	.061	.376	.825	-
	Gruplariçi	50.053	311	.161			
	Toplam	50.295	315				
Sonuç Beklentisi	Gruplararası	.725	4	.181	.617	.651	-
	Gruplariçi	91.377	311	.294			
	Toplam	92.102	315				
Genel Toplam	Gruplararası	.438	4	.110	.606	.659	-
	Gruplariçi	56.236	311	.181			
	Toplam	56.674	315				

Tablo 8’de görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslek süresine göre ekonomi öz-yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı belirlenmiştir [$F_{(4-311)}=.606$, $p<.05$]. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin meslek süresi bakımından incelendiğinde 1-5 yıl arasında çalışanların ($\bar{X}=2.41$), 6-10 yıl çalışanların ($\bar{X}=2.51$), 11-15 yıl çalışanların ($\bar{X}=2.56$), 16-20 yıl çalışanların ($\bar{X}=2.49$) ve 21 ve üzeri çalışanların ise ($\bar{X}=2.49$) olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre meslek süresinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinde önemli bir etkisini olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinin meslek süresine göre anlamlı farklılık olmadığı da görülmektedir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Programda Kendilerini En Hakim Gördükleri Konu Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yeterlik İnancı	Gruplararası	1.572	4	.393	2.509	.042	Alan Gezileri ile Öğrt-Etkinlik Yap., Alan Gezileri ile Öğrt.-Gün. Hay. İliş.
	Gruplariçi	48.723	311	.157			
	Toplam	50.295	315				
Sonuç Beklentisi	Gruplararası	4.245	4	1.061	3.756	.005	Alan Gezileri ile Öğrt-Etkinlik Yap., Alan Gezileri ile Öğrt.-Gün. Hay. İliş.
	Gruplariçi	87.857	311	.282			
	Toplam	92.102	315				
Genel Toplam	Gruplararası	2.643	4	.661	3.803	.005	Alan Gezileri ile Öğrt-Etkinlik Yap., Alan Gezileri ile Öğrt.-Gün. Hay. İliş.
	Gruplariçi	54.031	311	.174			
	Toplam	56.674	315				

Tablo 9’da görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin programda kendilerini en hakim gördükleri konuya göre ekonomi öz-yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenmiştir [$F_{(4-311)}=3.803, p<.05$]. Bununla birlikte, ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinde de öğretmenlerin kendilerini en hakim gördükleri konuya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin kendilerini en hakim gördükleri konu bakımından incelendiğinde etkinlik yapma ve geliştirme ($\bar{X}=2.30$), konuları günlük hayatla ilişkilendirme ($\bar{X}=2.43$), konuları okul aile işbirliği ile öğretebilme ($\bar{X}=2.53$), konuları alan gezileri ile öğretebilme ($\bar{X}=2.61$) ve sınıf içi ve dışı aktivitelere önem verme ise ($\bar{X}=2.60$) olarak belirlenmiştir.

Programda kendilerini en hakim gördükleri konuya göre anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre:

Yeterlik inancı boyutundaki ekonomi öz-yeterlik inançlarının konuları alan gezileri ile öğretebilme ($\bar{X}=2.51, S=.38$) ve etkinlik yapma ve geliştirme ($\bar{X}=2.37, S=.39$) arasında anlamlı farklılık olduğu; alan gezileri ile öğretebilme ($\bar{X}=2.51, S=.38$) ve konuları günlük hayatla ilişkilendirme ($\bar{X}=2.36, S=.36$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Sonuç beklentisi boyutundaki ekonomi öz-yeterlik inançlarının konuları alan gezileri ile öğretebilme ($\bar{X}=2.64, S=.53$) ve etkinlik yapma ve geliştirme ($\bar{X}=2.27, S=.59$) arasında anlamlı farklılık olduğu; alan gezileri ile öğretebilme ($\bar{X}=2.64, S=.53$) ve konuları günlük hayatla ilişkilendirme ($\bar{X}=2.41, S=.55$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin programda kendilerini en hakim gördükleri konuya göre; konuları alan gezileri ile öğretmenlerin ($\bar{X}=2.57$, $S=.41$), etkinlik yapan ve geliştirenlere ($\bar{X}=2.32$, $S=.43$) ve konuları günlük hayatla ilişkilendirenlere ($\bar{X}=2.38$, $S=.41$) göre ekonomi öz-yeterlik toplam değerlerinin anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür [$F_{4,311}=3.803$; $p<.05$].

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ekonomi Öz-yeterlik Düzey Puanları ile Gazete ve Dergi Okuma Alışkanlığı Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz-yeterlik Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yeterlik İnancı	Gruplararası	.022	2	.011	.070	.932	-
	Gruplariçi	50.273	313	.161			
	Toplam	50.295	315				
Sonuç Beklentisi	Gruplararası	.423	2	.212	.723	.486	-
	Gruplariçi	91.679	313	.293			
	Toplam	92.102	315				
Genel Toplam	Gruplararası	1.465	3	.488	2.759	.042	Ayda en az bir-yılda en az bir
	Gruplariçi	55.209	312	.177			
	Toplam	56.674	315				

Tablo 10'da görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin gazete ve dergi okuma alışkanlığına göre ekonomi öz-yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenmiştir [$F_{(3-312)}=2.759$, $p<.05$]. Bununla birlikte, ekonomi öz-yeterlik ölçeğinin alt boyutları olan yeterlik inancı ve sonuç beklentisinde ise öğretmenlerin gazete ve dergi okuma alışkanlığına göre anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeylerinin öğretmenlerin gazete ve dergi okuma alışkanlığı bakımından incelendiğinde haftada en az bir kere okuyanlar ($\bar{X}=2.52$), ayda en az bir kere okuyanlar ($\bar{X}=2.56$), yılda en az bir kere okuyanlar ise ($\bar{X}=2.36$) ve hiç okumayanlar ($\bar{X}=2.17$) olduğu belirlenmiştir.

Gazete ve dergi okuma alışkanlığına göre anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre:

Gazete ve dergi okuma alışkanlığının, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinin ayda en az bir dergi-gazete okuyanların ($\bar{X}=2.48$, $S=.38$), yılda en az bir gazete ve dergi okuyanlara ($\bar{X}=2.37$, $S=.41$) göre daha etkili olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre gazete ve dergi okuma alışkanlığının, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi öz-yeterlik düzeyinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir [$F_{3-312}=2.759$; $p<.05$].

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Tüm insanların ortak beklentisi ekonomik anlamda iyi bir yaşam sürebilmektir. Bu nedenle ekonomi, yaşantımızda sürekli olarak ilgilendiğimiz konuların başında gelir. İnsanlar bir bilim dalı olarak ekonomi hakkında fazla bir şey bilmeseler de ekonomi hakkında yorum yapmaktan vazgeçmezler. Çünkü ekonomik göstergeler ve kararlar yaşamlarını etkiler. Ekonomi gördüğü bu ilgiye rağmen sorulduğunda insanların büyük kısmı tarafından zor ve karmaşık bir alan olarak ifade edilir. Bu çelişki aslında birçoğunun ekonomi hakkında yeterli eğitimi almamış olmasından kaynaklanır. Aslında insanları her anlamda yakından ilgilendiren bu bilimi öğrenmek

için temellerin daha çocuklukta atılması gerekir (Akhan, 2014). İlköğretim döneminde bu temelleri sosyal bilgiler öğretmenlerinin atması gerekir. Bu noktada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularını öğretirken sahip oldukları öz-yeterlik inançları önemlidir. Bu nedenle araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz-yeterlik inançları belirlenerek çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularındaki öz-yeterlik düzeylerinin düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Literatürde yapılmış çalışmalara baktığımızda Wilson ve Tan (2004), Enochs ve Riggs'in (1990), (STEBI-B) ölçeğini sosyal bilgiler uyarlayarak sosyal bilgiler öğretmenlerine uyguladıkları çalışmalarında, öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimine yönelik öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı ölçek Staubs (2007) tarafından "Economics Teaching Efficacy Belief Instrument" (ETEBI) uyarlamasıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarına da uygulanmıştır. Staubs (2007) öğretmen adaylarının ekonomi bilgilerinin az olmasına rağmen öz-yeterlik inançlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı bu sonucun, öğretmen adaylarının hizmet öncesi dönemdeki idealist tutumlarına bağlı olabileceğini ileri sürmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre ayrıca cinsiyetin, öğrenim düzeyinin, meslek süresinin öz-yeterlik inancında bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Wilson ve Tan (2004) da sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeylerinin cinsiyet ve öğretmenlik süresi değişkenleri ile farklılaşma göstermediğini ortaya koymuşlardır. Sosyal bilgiler ile ilgili öz-yeterlik üzerine yapılmış çalışmalara baktığımızda çalışmaların daha çok öğretmen adayları ile yapıldığını görmekteyiz. Farklı ölçme araçları ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalardan örneğin Şimşek (2011), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkili bir sosyal bilgiler öğretmeni olmada erkek adayların öz-yeterlik inanç seviyelerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Aylar ve Aksin (2011) ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler öğretimine yönelik öz-yeterlik inanç düzeylerinin anlamlı olarak farklılık göstermediğini belirlemişlerdir. Akkuş (2013) ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı değişkenlere göre öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik düzeylerine baktığı çalışmada bayan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma sonuçlarına göre ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinden eğitim fakültesinden mezun olanların, konuları alan gezileri ile öğrenenlerin ve gazete ve dergi okuma alışkanlığı olanların öz-yeterlik inançlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan öncelikle eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin öz-yeterliklerinin yüksek çıkmasını Sosyal Bilgiler eğitimi mezunu olanların lisans programında "ekonomi" dersi görmelerine bağlayabiliriz. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinden konuları alan gezileri ile öğrenenlerin ve gazete ve dergi okuma alışkanlığı olanların öz-yeterlik inançlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçları da öğretmenlerin yaptıkları alan gezilerinde öğrencilerine ekonomi konularını daha rahat öğretebilecekleri mekânlardan (Örneğin fabrika, banka, çiftlik gibi) yararlandıkları düşünülebilir. Ekonominin güncel bilgilerle öğretilmesinin öğretmene kolaylık sağlayacağı düşünüldüğünde ise gazete ve dergi okuma alışkanlığı olan öğretmenlerin hem genel kültürlerinin hem de güncel ekonomi bilgilerine güvenmelerinin ekonomi konularını anlatmalarına kolaylık sağladığı söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularını öğretmede kendilerine yeteri kadar güven duymadıklarını söylemek mümkündür. Araştırmalar da birçok sosyal bilgiler öğretmenin ekonomiye gönülsüz bir şekilde ve belli bir miktar endişeyle öğretmekte olduğunu ortaya koymaktadır (Patterson, 2002). Patterson (2002), sosyal bilgiler öğretmenlerinin, herhangi bir diğer sosyal bilim içerik alanına göre ekonomiye karşı daha fazla kaygılı olduklarına değinmektedir. Highsmith (1990), öğretmenlerin ekonomiye öğretmeye karşı endişeli ve olumsuz tutumlar geliştirdiklerini bulmuştur. Bu araştırmalar öğrencilerin ekonomi yeterliklerinde önemli bir etken olan öğretmenlerin durumunu ortaya koyarken aynı zamanda öğrencilerin ekonomi yeterliklerinin de eksiklerine işaret etmektedir. Ayrıca araştırmalar ilköğretim öğretmenlerinin, ekonomi konularını çok fazla öğretmediklerini ortaya koymaktadır

(Meszaros & Suiter, 1998; Rader, 1996; Schug & Clow, 2002; Vargha, 2004). Walstad ve Watts (1985), ilköğretim öğretmenlerinin ekonomiyi öğretmediklerini düşündüklerini ve sosyal bilgiler dersindeki zaman kısıtlamalarını bir engel olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmacılar ayrıca, öğretmenlerin ekonomi eğitimlerinin yetersiz olduğunu düşündüklerini ve ekonomi öğretme becerilerine güvenmediklerini de ortaya koymuşlardır.

Araştırmanın sonuçları göz önüne alındığında şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Öncelikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularını öğretme konusunda kendilerinde gördükleri eksiklikler, sebepleri ve telafi yolları üzerine çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin ekonomi konularını öğretmeye yönelik sorunlarını giderecek öğretmen eğitimi programları hazırlanabilir. Hizmet içi seminerlerin kapsamına öğretmenlerin ekonomi öz-yeterlik düzeylerini arttıracak yönde eğitimler koyularak, ekonomi konularının öğretimi konusunda öğretmenlere yol gösterilebilir. Ayrıca sosyal bilgiler derslerine ilköğretim döneminde sınıf öğretmenleri de girdiği için onların da ekonomi öz-yeterlik inançlarının incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri için hizmet öncesi dönemde sadece bir dönemlik ekonomi dersinden daha fazlası verilmelidir. Bu hususta sosyal bilgiler öğretmen adayları için en azından bir dönem daha öğretmen olduklarında anlatacakları ekonomi konularını içeren uygulamalı bir ders koyulmalıdır. Ayrıca fakülteler öğrencilerin ilgisini çekebilecek seçmeli ekonomi dersleri önerebilirler. Bu noktada sosyal bilgiler eğitiminde öğretmen adaylarına gösterilen ekonomi derslerine bir iktisatçıdan ziyade ekonomi alanında kendini yetiştirmiş sosyal bilgiler eğitimcilerinin girmesi daha doğru olacaktır. Kendini daha fazla yetiştirmek isteyen öğretmen adayları için seçmeli derslere iktisat hocalarının girmesi uygundur. Fakat tek dönemlik bir ekonomi dersinin sosyal bilgiler ile ilişkilendirmesinin yapılabilmesi için ayrıca alana da hakim bir öğretim elemanının girmesi daha doğru olacaktır. Tabii bu hususta yüksek lisans ve doktora seviyesinde öğrencilerden istekli olanları sosyal bilimlerin ekonomi disiplinine yönlendirmek de doğru bir yol olacaktır.

Unutulmamalıdır ki, çağımız her anlamda kalkınmayı ve özellikle ekonomik anlamda diğer devletlerle boy ölçüşebilir bir çizgide olmayı gerektirmektedir. Ülkemizin çocukları, yarının yetişkinleri olarak ekonomi konularında iyi yetişmeyi hak etmektedir. Bu noktada kilit nokta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ekonomi konularındaki öz-yeterlikleri büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akhan, N. E. (2013). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Ekonomi Okuryazarlığı. E. Gençtürk ve K. Karatekin (Ed.) *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*. (ss. 77-112) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akhan, N. E. (2014). Examining The Attitudes Of Pre-Service Social Studies Teachers Towards Economics Courses. *International Journal of Academic Research*, 6: 340-348.
- Akkuş, Z. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlik İnanç Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20: 102-116.
- Allgood, R. & Walstad, W. (1999). The Longitudinal Effects Of Economic Education On Teachers And Their Students. *Journal of Economic Education*, 30 (2): 99-111.
- Anthony, K.V., Smith, R.C. & Miller, N.C. (2014). Preservice Elementary Teachers' Economic Literacy: Closing Gates To Full Implementation Of The Social Studies Curriculum. *The Journal Of Social Studies Research*, 39(1): 29-37. DOI: 10.1016/j.jssr.2014.04.001
- Aylar, F. & Aksin, A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlik İnanç Düzeyleri Ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Amasya Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3): 299-313.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2):191-215.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Dawson, G. G. (1971). Preservice, Inservice And Graduate Programs In Economic Education. *Review of Social Economy*, 29(1): 63-78.
- Enochs, L.G. & Riggs, I.M. (1990). Further Development Of An Elementary Science Teaching Efficacy Belief Instrument: A Preservice Elementary Scale. *School Science And Mathematics*, 90: 694-706.
- Frankel, M. L. (1966). *Economic Education*. New York: The Center For Applied Research In Education.
- Highsmith, R. (1990). How Do We Stand In High School Economics Today?. *Social Education*, 54(2): 81-83.
- Johnson, B. C. (1990). *A Status Study Of Economic Education In Michigan Elementary Schools*. Degree Of Doctor Of Education Department Of Educational Leadership. Michigan: Western Michigan University.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi
- Meszaros, B. & Suiter, M. (1998). The Case For Economics In The Elementary Classroom. *Region*, 12(4): 104-109.
- Morgan, J. C. (1991). Using Econ And Me To Teach Economics To Children In Primary Grades. *The Social Studies*, 82(5): 195-197.
- Patterson, J. (2002). Slavery Revisited: Using Economics Reasoning To Teach About The Past And Present. *The Social Studies*, (1): 40-43. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2006 http://www4.infotrieve.com/journals/toc_details.asp
- Racich, M. J. (1982). *Economic Education In The Elementary Grades: Implementation And Evaluation*. A Dissertation Submitted In Partial Satisfaction Of The Requirements Of The Degree Of Doctor Of Education. Illinois State University.
- Rader, W. D. (1996). Toward A Philosophy Of Economics Education. *Social Studies*, 87(1): 4-6.
- Riabova, I. G. (2003). Training The Teacher For The Economic Education Of Younger Students. *Russian Education And Society*, 45(8): 26-35.
- Schug, M. C. & Lopus J. (2008). Economic And Financial Education For The 21st Century. *Social Education*, 72(7): 359-362.
- Schug, M. C. & Clow, J. (2002). Is It Time For Social Studies To Be Financially Fit? *Social Studies*, 94 (4): 180-183.
- Schug, M. C. (1983). Elementary Teachers' Views On Economic Issues. *Theory And Research In Social Education*, XI(1): 55-64.
- Sosin, K., Dick, J. & Reiser, M. (1997). Determinants Of Achievement Of Economics Concepts By Elementary School Students. *Journal Of Economic Education*, 28(1): 100-121.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Staubs, M. O. (2007). *Economics Education: Attitudes And Practices Of Elementary And Middle Grade Teacher Candidates*. Degree Of Doctor Of Philosophy In The Department Of Elementary Education In The Graduate School Of The University Of Alabama. Alabama: Tuscaloosa.
- Şimşek, N. (2011). Self-Efficacy Perceptions Of Social Studies Candidate Teachers. *Educational Research and Reviews*, 6(4): 383-388.
- Vargha, L. D. (2004). Buyer Beware! Economics Activities For Middle School Students. *The Social Studies*, (1): 27-32. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2006 http://www4.infotrieve.com/journals/toc_details.asp
- Walstad, W. & Watts, M. (1985). Teaching Economics In The Schools: A Review Of The Survey Findings. *Journal Of Economic Education*, 16(2): 135-146.
- Wilson, P. & Tan, G. I. (2004). Singapore Teachers' Personal And General Efficacy For Teaching Primary Social Studies. *International Research In Geographical And Environmental Education*, 13(3): 209-222. DOI:10.1080/10382040408668516